

IV

Ahogy az orvos kihúzta a lábát a szobából, egyszerre mozgalmassá pezsdült az élet Máthé Andrásék házában. Tarka embersor áramlott, mint valami megindult hangyaboly, fekete kucsmák és fekete keszkenők, vállra dobott barna hárászkenők s egy-egy világosabb színű fejkendő mozgott szüntelen az ajtó előtt.

Amíg az orvos bent virrasztott a betegnél, senki sem merészkedett be a házba, csak az orrukat nyomták az ablak üvegéhez.

Odakünn a derengés előntötte a hegyoldalt, majd lassan, észrevétlen ereszkedett a völgybe.

Bent vastag korom ülepedett le a vívódó lámpa csővére, és égett petróleum szagával itatta át a ház falait.

Alig hasadt keleten az égbolt, máris híre futott az éjszakai szerencsétlenségnek. A kapukilincs kézről kézre járt, már be sem csukták, csak úgy eleresztették, hadd záródjék a maga erejéből. A jó barátok, akikből sokat rendelt a sors Máthénak, a cimborák, akik elképedt ábrázattal, megütődve siettek előre az ajtóig, a sértődött rokonok, akik mellőzöttnek érezték magukat, mind eljöttek, részvételtjes kifejezéssel arcukon, s elállták az udvar egy darabkáját az ajtó előtt.

Máthé Gergely alig győzte nekik elmesélni az árokba fordulás történetét. Sári nén már belefáradt, s nehezen szívta a levegőt. De újabb és újabb részletek kerekedtek ki a fantáziájából, olyan rémtörténetek, hogy a fölcsigázott hallgatóság tátott szájjal figyelte.

Hát még ha nem ülne odabent az orvos! Máthéné kissé düllelt, kerek szeme mindegyre az ajtó felé sandított, aszerint fékezte a hangját.

Az orvostól idegenkedtek, alig várták, hogy elhagyja a beteget. Még Sári nének is terhére volt. Hiszen egy ilyen úrrá vedlett fiatalember előtt még siránkozni sem lehet olyan nekieredéssel, hogy az kedvére legyen a rokonságnak. A rokonság ugyanis számon tartotta Máthéné magaviseletét: hogy miképpen bizonyítja be hűségét és odaadását az ura iránt.

Alighogy Szabó Mátyás magára rángatta a nagykabátját, és kimerülten, szinte roskadozva a fáradságtól átlépte a küszöböt, az ajtóhoz legközelebb álló három asszony máris beosont a pitvarba s onnan a beteg szobájába. Észre sem vette őket senki. Elöl törtetett Kuriné tömérdek testével, ő vezette a csapatot. Már a pitvarban szíven ragadta a sírógörcs, s hiába erősítette magát: széles arca eltorzult, szája megremegett. Rázendített, akárha temetésre érkezett volna:

– Ó, ó, drága, szentséges fennvaló jó Istenem! Milyen igazi nehéz csapás! Jaj, hogy le tud sújtani az Isten irgalmatlan keze! Lám, lám, sohasem tudhatja senki, mire kel föl az ágyból, mire fekszik le s mire teszi ki lábát a kapun! Ki gondolta volna még tegnap, amikor ezt a szegény Andrást elnéztem az ablakból, ahogy lépegetett nagy peckesen le azon az utcán! S hogy az a ló is megdöglött! Milyen kár, fennvaló szent Isten, mekkora mérhetetlen csapás egy házra! Már ne sírj, Sári, belé kell nyugodni! – Totyogó mozdulattal a körülötte forgolódo háziasszonyhoz fordult. Közben ő maga is törülgette nagy, kövér ökleivel a könnyeit. – Hagyd el, ne keseregj, ne emészd magad a bánattal, mert mindnyájan Isten kezében vagyunk. Ő osztogatja a csapásokat, ha nem is kinek kinek érdeme szerint. De nála vagyon a vigasztalás is.

Sári nén e pillanatban történetesen nem sírt. Figyelmét teljesen lekötötte a betóduló vendégsereg: jöttek, akár a hollók a dögre. Pedig az ura még nem is lehelte ki a lelkét! De mindenki osztozni kívánt a családra zúdult megpróbáltatásban. Illendően kellett tehát fogadni őket...

Hanem ahogy Kuriné a sírást említette, nyomban rázendített, eget-földet rázó zokogásban tört ki, s úgy tűnt, hogy nemcsak szétfolyó mellei rázkódnak, hanem az ablaktáblák is:

– Már hogyne sírnék, kedveseim! Ekkora csapást! Ki sírna, ha nem én? Megvert engem az Isten, igazibám bocsátotta a haragját! Szegény jó uram, drága jó társsám az életben! Milyen igazi derék, szép ember volt, s lám, mi lett belőle? Egy darab véres rongy!

Meghatott egyetértéssel bólintottak a fájdalom sújtotta asszony keserves szavaira. Pedig jól tudta mindenki, hogy a szerencsétlenül járt Máthé András nem volt se derék, se jó, szépnek meg igazán a legnagyobb elnézéssel sem volt mondható. Már legénykorában „dugó”-nak meg „ökölömuram”-nak csúfolták a leányok, és Sárít is csak a földjei miatt kapta meg feleségül, mert bizony – úgy látszik – örök törvény, hogy a földek bekötik a szemet, s kárpótolnak bármilyen fogyatékosáért.

Sári néni nem is panaszkodhatott: sohasem kellett egy kupa lisztért a szomszédokat végigkunyeralnia, nem voltak ő k semminek szükibe. Ellenben ez a pöttömnyi mitugrász emberke tegnap is alaposan helybenhagyta a feleségét. Mindig a fejét ütötte, hogy „ne sántuljon”, – így töltötte be rajta a mondás igazát.

Egy hitvány lej miatt robbant ki a családi háborúság: András bá elrejtette a tékában a pakli dohány árát, s az összegből hiányzott a lej. S már zúdultak is az ütések, hol ököllel, hol tenyérrel, egyszer az asszony kontyára, máskor a kerekded, fehér ábrázatára.

De hát kinek jutott volna most ilyesmi az eszébe? Még Páldénes Mózsiné is elfelejtette, pedig ő a közvetlen szomszédban lakott, és sokszor volt szem- és fültanúja Máthé né sanyargatottságának. Inkább nagy sajnálkozással csóvalgatta a fejét:

– Eej, bizony, bizony! Milyen egy igazi derék ember vót. De né csak. Most még ejisze szebb is azzal a fehér bóbitával a fején! Ó, minek is vagyon áldott lelkű, jó ember a világon! – keseregte a maga porcióját. – Jaj, mi történt, hogy az Isten ő szentfelsége is elvesztette a szeme világát, nem tud ő már sem válogatni az emberek közt, s a szemétje helyett a jókat és jámborokat látogatja bajjal meg nyomorúsággal. Meg vagyon írva már a Szentírásban Lázár szenvedése...

Mindenki tudta, hogy a szárazzá aszott, kivénhedt Páldénes Mózsiné valamiféle titkos vallási szekta gyüle-

kezeteit látogatja egy idő óta. Ötévenként jóslgatta meg a világ végének elközelgését, sűrű szemöldöke összeszaladt, s két szeme szinte tébolyodottan örvénylett, amikor a földre szabadulandó Nagy Tűz pusztításait ecsetelte. Senki sem félt nálánál jobban a végítélet napjától.

Annyi bibliai idézetet tudott, amennyi nincsen is tán a bibliában.

A pap haragudott rá, s a nyájtól eltévedt bárányhoz hasonlította. Akadtak mégis, akik szívesen meghallgatták Mózsiné fantáziálgatásait, bár legtöbben nevettek rajta...

A helyiségbe most a beteg házigazda legényfia nyitott be. Tizenhat esztendő legényke, de már ott füstölgött a cigaretta az orra alatt, s úgy taszigálta szája egyik széléből a másikba, mintha cukrot szopogatna.

– Jöjjön, bátyám. Elhozták a cigányok a bőrt – mondta hangosan.

Gergely, a beteg unokaöccse egészen beleélte már magát a családfői tisztségbe, nem is ült, valósággal trónolt András bá fejénél, a kanapé sarkában. És figyelt rendületlenül minden mozdulatot, minden szót.

Nyomban vette a kucsmáját, de az ajtóból visszahőkölt. Hiába is próbált volna kiszurranni, a beigyekvő Kuri Pál pocakja egészen elállta a kijáratot.

Kuri istenesen nekieresztette a háját, tokája kétszer is megtűrődött a nyakán, még hátul a tarkója alatt is. Hasáról a harisnyája mindegyre lecsúszott, hogy járás közben minden ötödik lépésnél rándítani kellett egyet a korcán.

Ami azt illeti, társa, Costin Pavel alatt is nagyokat reccsent a padló, ahogy Kuri után törekedett beazon. Úgy illett volna, hogy közvetlen Kuri után Ádám Jóska, a sógora lépjen be a házba, de hiába próbálta megelőzni Costint, a nagy test nem engedett.

Kuri nehézkesen hirpicelgetett, mert nem csupán a háj szorongatta a szívét, hanem a megrendülés is. Legkedvesebb cimborája és komája volt a baleset áldozata. Mindig is nagy egyetértésben éltek, talált a szó a korcsmában és a politikában egyaránt.

S bármilyen nehéz pillanatok is voltak ezek számára, eljött beteget látni. Több nem tellett tőle, csak ennyit mondott:

– Szomorú, hallgassák meg, erősen szomorú...

Legszívesebben elfordította volna a fejét. Bajusza megremegett, s szétnézett, hogy széket kerítsen maga alá. Az asszonyok ügyesebbek voltak, s már úgy ültek három széken, mintha eltökélt szándékuk lett volna, hogy kivárják a beteg állapotának fordulását.

Szegény András erősen rossz bőrben volt.

Kurinak mégis sikerült valahogy elkapni egy széket, s nyomban elhelyezkedett. Costin Gergely helyét nézte ki magának, így Ádám Jóskának már csak a kanapé másik vége jutott, a beteg vértől foltos, áporodott szagú ruhái mellett.

Jóska oldalt fordította a fejét, megborzongott, falfehéren foglalt helyet, s erősen nyelte a nyálát.

– Mondjad, hogy tegyék csak le a bőrt a pajtában – szolt Gergely az unokaöccséhez. – De vizsgáld meg jól, nem faragták-é össze?!

A bőr említésére Kuri bá rengeteg feje szánakozóan megbillent:

– S az a ló. Milyen nagy kár.

A legényke szivarfüstje meglegyintette az orrát, erről neki is eszébe jutott a cigaretta. Sodort egyet, miközben a dohányt lehullatta a hasára. Majd lassan belejött a beszédbe, s szokása szerint többet nem nagyon hagyott mást szóhoz jutni.

– Vigyázni kell a nyúzókra, bár ezek a mieink talpig becsületes fickók. Becsületesebbek a boltosnál, én mondom! A boltost minap csíptem rajta, hogy követ dugott a mérlegbe, a serpenyő alá. De az én eszemen nem jár túl, ha száz hájjal van is megkenve. Sót vásároltam, s ő méricskélte, belétt, kivett, s én meg csak néztem. Egyszer azt mondom neki: „Ne te, ne!” Ő még el sem pirult, csak ennyit felelt: „Nocsak, no!” Véletlenül odatapogatok hát a kezemmel, s nem ott van a kő? Úgy előntött a mérleg, azon nyomban a fejéhez szerettem volna vágni. „Ez meg mi?” – kérdem. – „A gyermek, játékból, úgy látszik, a mérleghez nyúlt!” – azt mondja. S még a szempillája sem rebbent meg, ide halljanak!

A nyelvem hegyin volt, hogy leszidjam gazembernek, csalónak, amikor széjjelnézek, s látom, hogy senki sincs a boltban. Na, gondoltam, szeretnéd, hogy én most megsértselek, ugyi, a becsületedben, azután beperelj! Abból te nem eszel!

Megnyálazta a cigarettáját, várt egy keveset, aztán folytatta:

– Azért mondom, mert Kupa Gábor is megkörnyékezett vagy három esztendeje, hogy adjak neki kölcsön háromezret. Van neki hízott disznója. Volt is, a disznót maga hizlalta. Gondolkoztam. Nem adok! De – azt mondja – megfizeti ő becsületesen, s kamatot is ad utána, amennyi kell.

Costint idegesítette a lassú, vontatott beszéd. Fél sarkával mindegyre a padlón kopogott. Most közbeszólt:

– Tán nem ment el a szép eszed?

– Nem ment el. De azért adtam. Bíztam a becsületedben.

Arról nem esett szó, hogy Kuri bá negyvenszázalékos uszorakamatra adogatta a kölcsönöket a megszorultaknak. Costin se kérdezte, pedig ő is, mások is jól ismerték a történetet, hogy miként húzta be Kuri bát a folyton esküdöző és köpködő Kupa Gábor.

Azért újból elmesélte, hogy jogos követelésének miként próbált érvényt szerezni a bíróságon. Az ügyvéd, a bélyeg, a tárgyalások – ráadásul még vagy kétezer lejtébe kerültek... Keserűen legyintett kurtának tűnő, vastag karjával:

– Hiába volt a disznó, hiába a ház is, minden Kupa feleségének a nevéen állott. S még az ügyvéd is hiába volt! Az sem tudott Kupa Gábor eszén túljárni. A törvény is csak addig törvény, amíg van mire! Azután slussz. Kupának nem volt semmije. S ha elgondolom, ez a Kupa Gábor sohasem járt iskolába, a nevét se tudja leírni, mégis túljár az ember eszin. Hát akkor az, aki iskolákat végzett! Az ám! Nézzétek meg a jegyzőt: negyven lejt fa-
csar ki egy igazolványért! Ez igen!

Gergely sietett rábólintani:

– Úgy a... Maholnap már a levegőt is csak személyazonosságira szívhatjuk.

Kuri feléje fordult, neki magyarázott:

– Ahogy mondd. Az urak mindent kitalálnak, hogy nyúzzák a becsületes gazdaembert. Én is szívesen lennék úr, az a legkönnyebb foglalkozás. Nyáron csak sétálgatnék a réteken s nézném, hogy csorog a verejték a gazdákról.

Az egyik asszony belekötögt:

– Kivált a napszámosról!

Kuri feléje se fordult, leintette:

– Hagyjuk, csak hagyjuk. Manapság a napszámos nem szakítja el a hámistrángot. A gazdákról van szó! Meg az urakról! Télen hordjuk nekik a sok fát, s úgy húznak azok a szegény lovak, hogy nyúlik a nyakuk. De muszáj, különben a pénz az urak zsebében marad! A lábbeli meg a ruhaféle drága, megsajdul az ember szíve, amikor a sok bankót leszámolja a pultra. Az asszonynak százhusz lejért vettem egy keszkenőt, de a búzának nincsen ára. Egy rongy keszkenő két véka búzába kerül. Micsoda igazság?

Pihent egyet, csak azután folytatta:

– Ki minél több iskolát jár, annál jobban vált az esze, ha arról van szó, miként kell a gazdaember erszényéből kirabolni a pénzt.

Szétnézett csöndben a sóhajtozó hallgatóságon.

Mindig is nagy szóvivő volt, ha emberek közé került. Most úgy nézdegélt, mintha a hangulatot szimatolná, de csak bánatba roskadt alakokat, lehajtott fejeket látott. Mégis kivágta a tromfját:

– Itt van ez a Szabó Mátyás! Hát doktor az, aki négy óra hosszát kötöz egy beteget? Sok iskolát járt, azt mondják. De kérdem én: elég az a tudományhoz?!

Egyszerűen felbőszült, hogy az orvos miatt várakoznia kellett az ajtó előtt. Igaz, neki nem akarózott belépni, most azonban nyíltan ellene fordult, a régi gyűlölettel.

– Ágál az apja; felőlem ágálhat. Nekem megvan a véleményem az ilyen orvosról, még egy beteget sem tud rendesen bekötözni!

A szó sebet tépett. Egyszerre eszébe jutott Gergelynek is az éjszakai jelenet, a förtelmes szájú Szabó Pista bá.

Kuri szavaira fejébe szaladt a vér, még a karikák is megperdültek a szeme előtt.

Szenvedélyesen felugrott:

– Még hogy nem engedi hozzánk a fiát! Hát dögöljön meg Máthé András? Ki az a Szabó Mátyás? Igaza van Kuri bának, a mesterségét se tanulta ki rendesen! Ne féljen Szabó Pista bá, meg bírjuk mi még fizetni a fia hókuszpókusát, ha meg is döglött az a drága ló! Megfizetjük nekik! Mi még senkinek adósai nem maradtunk!

Egy semmiség, és máris sisteregtek a szenvedélyek.

Keservesen megnyikordult az ágy, s magára vont a figyelmet.

Az összetört férfi mostanig szinte mozdulatlanul feküdt, csupán egy-egy arcrándulással adott életjelt magáról.

Most váratlanul felpillantott. Megmozdult a pokrócon ernyedten elnyúló karja is. Száraz, cserepezett ajka megvonaglott, bár csak elnyújtott, kínos hörgés tört fel a melléből. Erőlködött, nyöszörgött, míg aztán egy-egy szót sikerült eldadognia:

– Megöljük... Meg...

Kuri bá fölkapta a fejét:

– Ha te, ha! – s odahajolt a vértelen arc fölé. – Kit, te? Kit?

– A bírót...

A jelenlévők döbbenten keresték egymás tekintetét. Miket galagoly ez lázalmában? Még hogy megöli a bírót! Kuri bá lila erekkel pókhálószerűen átszótt arcát körbeforgatta: nincsen-e veszedelmet hozó idegen a szobában. Mert ha valaki visszamondaná Szabó Istvánnak, hogy ők itt együttesen a bíró halálára spekulálnak!... Vagy épp magának a bírónak!

A beteg nyelt néhányat. Halálraváltan feküdt, de időnként nagy erőfeszítéssel próbálta szavakba önteni kusza látomásait:

– Minden tüzet elloptak... A tolvajok! Ei! Minden tüzet... Belém gyúrták! A mellembé!... Sötét van! Ellopták a napot... De a fejsze élesre van köszörülve, ne féljete!

Kuriné szalonnás gerincén csak úgy szaladgált a hideg. Megijedt, és felsikoltott:

– Jujj! Miket mond, nagy isten!

– De miket! De milyen furcsákat! – kontrázott Mózi néni, s olyan elbűvölt szemeket meresztett maga elé, mintha égi szózatot hallana.

– Félrebeszél! – mondta. Nagykendőjét letépte magáról, s az ablak felé legyintett vele. – Hess, bagoly, hess! Jaj, uram Jézus! Láttatok-é, asszonyok, mekkora bagoly?

Még Costin Pavel is rémült pillantást vetett az ablak-szemre, Kuri bá homlokán pedig kivert az izzadság. Persze semmiféle baglyot nem látott senki.

Sári nén megrendülve, hosszú, vékony nyávjával elsírta magát. Nem lévén más menekülése a félelem elől: ráborult a beteg ágyára, szorosan átölelte a lábát, s úgy üvöltött, mint a halottsiratók.

Gergely roskadtan állt:

– Ugyi, na! Mondtam én, hogy ez a doktor örökre bekötözi! S még pénz is kéne annak a fukari apjának? Hogy fizessünk is a gyilkosságért!

Kemény szavak voltak.

És súlyukat fokozta, hogy Gergely tagbaszakadt teste, amelyen az izmokat még nem szívta ványadtra a mindennapi robot, egyszerre megingott; ha meg nem fogozik, nekitántorog a falnak.

Sötétbe borult előtte a világ, csak Kuri ábrázatát látta. Aztán az ágyra tekintett, ahol mozdulatlanul feküdt a bátyja.

Fojtó keserűség borította könnybe a szemét.

– Ha nem kínozza el azokkal a csíptető vasakkal... S még varrt is a homlokán... Ha nem mind gyötörte volna... Most is hallom az üvöltését, nézni is rettenetes volt...

Kicsit elhallgatott.

– Ez a Szabó István bá bosszúja! Majd visszafizetek én ökelmének! – sziszegte felindultan.

A lónyúzóok odakünn végeztek a bőr átadásával, s már siettek is kifelé az udvarból. Gyors hadarásuk egy-egy foszlánya beverődött a házba, nyilván osztozódtak valami fölött. Idebent az asszonyok iparkodtak túllicitálni egymást a sírásban. Páldénesné futó pillantást rebbentett az ablaküvegre, amikor elhúzott az eresz alatt az egyik ló-

nyúzó kajla, zsírfoltos kalapja. Az asszony velót fagyasztó sikoltozásba tört ki.

– Né, a bagoly! Felséges Isten, a kuvik! Most repült el. Jaj, milyen két nagy szeme volt, s hogy nézett ide befelé!

Nosza, sietett megtoldani a szót Kuriné is, – értette a módját:

– Emberlélek kell neki, higgyétek el. Maga a halál volt a bagoly képiben. Mindig valamilyen alakban settenkedik a kiszemelt áldozat körül, lesi a lelkét, hogy nyomban elkaphassa, amikor kiszáll...

Sári nén az ijesztegetéstől már se látott, se hallott. Csak azt érezte, hogy lábát mindjárt elhagyja az erő. Feljajdult, a fejét fogta két kézzel, nehogy megrepedjen.

Kuri bá megkövülten nézte az asszonyokat, amint azok mintegy vezényszóra, leborultak Máthé András ágya szélére, jajveszékelték, és heves szóáradattal bizonygatták, hogy senki ebben a faluban olyan békés, józan, erkölcsös életet nem élt, mint ökeme.

A férfiak szájában buzgón füstölgött a cigaretta. A lelki megrázkódtatás még sűrűbb füstölésre ösztönözte őket. S mintha a ravasz boltos kiválogatta volna az ötös dohány legkomiszabbját, soha ilyen fojtó, tüdőragó nem volt még a dohányfüst.

A tömött füst volt-e az oka vagy talán az összezúzott testre ráboruló asszonyfejek súlya – de egyszer csak Máthé mozgolódní kezdett, aztán egy-két köhintést is útjára eresztett.

Újabb riadalom támadt. Az asszonyok szétrebbentek. Sári nén a haját tépdeste:

– Jaj, hátha ez már az utolsó! Lehet, hogy a végít járja! Segítség, jó emberek, segítség! Ne hagyjátok meghalni az uramat! Jaj, már útra is kelt a lelke, sze háromszor elköhintette magát!

Elnyújtott keserves éneknek tűnt a jajgatása:

– Jaaj, mit fogok én csinálni egyedül ezen a világon? Édes egyetlen uram, ne hagyj el engem... Ne hagyj eel...

Kuriné hatalmas keblei megindultan hullámozottak az ágy mellett, keze fejével letörülte arcáról a nedvességet, s vigasztalta a barátnéját:

– Nem hagyhatjuk kimúlni ezt a drága jó embert! Pedig már a halál szorítja magához. Nézzétek a lábát – nyúlt be a pokróc alá –, milyen hideg, akár a jég! Ó, ó, minek is kellett orvost hívni! Hogy ennyire megkínózza a nagy tudományával!

Sári nén körözött a kezével:

– Jaj, drága komámasszony! Mennyit kínozza az én uramat az éccaka. Ha láttad volna... Jaj, már nincs is orvossága!

Gergely közben némileg megvigasztalódott. Nincs az a nehéz bánat, amibe bele ne unna egyszer az ember.. Révedezve méncsergette hunyorgó szemét, a vastagon kavargó szivarfüst útját követve. Amint az orvosi kezelés módszereire csúszott a szó, Kurihoz fordult:

– Elejitől végig itt voltam. Láttam, hogy mit mívelt a doktor. De ha el is költözne ő keme ebből a cudar világból, én akkor is itt maradok! Élni fogok, tudomisten! – rázta meg öklét fenyegetőleg, s bosszút lihegve csikorogatta a fogát.

Kuri bá közben rágyújtott a pipájára, s nagyokat pöfélélt.

– Hiszen élünk, hallgassák meg. Mi mindnyájan életben maradunk...

A gyilkos erejű füst, kivált hogy Kuri még dúsabban ontotta most, újabb köhögési rohamra ingerelte a beteget. Kuriné ismét nekihevílt:

– A faluban eddig még mindenki búcsút mondott az életnek, akire doktor tette a kezét. Minek is kellett idehívni ezt a Szabó Mátyást? Megmondta Lidi nén, s neki tökéletesen igaza van, hogy az istenes jámbor lélek nem cimborál a könyvekkel, mert azok teli vannak nyomtatva mindenféle titkos dolgokkal. Én azt mondom, a doktorral az ördög barátkozik. Az bérelte fel magának! Nem volt olyan betegség a faluban, ami el ne múlt volna, ha Vas Lidi nén rátette a kezit! Emlékezzetek csak vissza, amikor Balogh Jancsinak öklömnyi kelés lett a nyakán. Aztán kettő, még nagyobb. Majd három! S a végin se szeri, se száma! Balogh is mind járta a doktorokat, vagdalták a bőrit, hasogatták a nyakát, s úgy bepólyálták, hogy a végin szuszogni is alig tudott. Addig s addig, hogy a sok doktorkodás után mégis Lidi névre szorult. Ő aztán

békente valamiféle zsírral, s pár nap múlva a keléseknek csak a nyoma maradt.

A buzgó tanácsadások, célozgatások erősen megmozgatták Sári nén lelkiismeretét. Még kiderítik, hogy ő nem volt eléggé hűséges, odaadó felesége Máthé Andrásnak, s ez alkalommal azért folyamodott orvoshoz, hogy átsegítse a másvilágra! Sietett másra hárítani a felelősséget; ő nem hibás!

– Minek is kellett épp a Szabó Pista fiát idehívni? Hát nem mind mondtam az éjjel is, hamar, hamar, hívjuk Lidi nént, mert csakis ő képes segíteni!? Ha reám hallgattatok volna, eddig már jobban lenne az én drága uram, s nem kéne lessük, mikor válik ki belőle a lélek! Kezeit összekulcsolta, olajosan forgó szemeit a menyeyzet felé fordította, úgyhogy csak fehér fényük látszott. – Istenem, istenem, ne büntess engem! Igazán nem vagyok oka semminek, reám senki sem akart hallgatni! Gergely erősködött a doktor mellett, csakis az ő lelkén szárad! – Sári nén szapora szavai elakadtak, s hangja csöndes szipogásba enyhült.

Sári nén szavai mérget cseppentettek Gergely szívébe. Nem tagadhatta le maga előtt: valóban ő indítványozta az orvost. Ámbár nem emlékszik, hogy valaki ellent mondott volna. Hiszen olyan szörnyen összeroncsolódott a bátyja, olyan ijesztő volt tetőtől talpig véresen, csatakosan, hogy józan embernek a rémület első pillanataiban eszébe sem juthatott Lidi nén csodatevő kenőcseivel megteának való füveivel. Szakképzett orvost akart a bátyja betegágyához hozni.

Nem is azzal volt a baj, hogy orvost hozott a bátyjához, hanem hogy az az orvos épp Máthéék bosszúra szomjas ellenségének, Szabó Pista bának a sarja! S mivel a bíró felett zándorodtak össze véglegesen, tehát, ha úgy vesszük, most a bíró miatt kell Máthé Andrásnak életével fizetnie.

Nézte kitaróan a mozdulatlan ajkakat, előbb felnyögött a szívére nehezedő nyomás súlya alatt, majd tisztán és érthetően kimondta a szavakat:

– Hát ha el kell hívni Lidi nént, én nem ellenezem...

A szó pedig, mint a mozdulatlan tóba hajított kő, elindította a helyeslések gyűrűzését. Elsőnek Kuriné kapott az ötleten:

– Biza! Próbát kéne tenni! Hátha még nem késő? Jaj, nem engedhetjük elhervadni a kezünk közt ezt a drága jó embert!

Gergely máris föl pattant ültéből, kinézett az ajtón, s szalasztotta a küldöncöt Vas Lidi nén után. Mehetett volna személyesen is, de szégyellte. Világlátott ember ő, s mit szólna a falu jobbik része, ha kitudódna, hogy holmi ostoba vénasszonyok szava után indul. S egyéb oka is volt. Azok közé tartozott, akik úton-útfélen csepláltak Vas Lidi nén „tudományát”, gúnyolódott vele, fölényesen kezelte, lebecsülte.

De ez most mind nem számított!...

Lelkére kötötte a küldöncnek: mondja meg Lidi nénnek, hogy Máthé András bá az utolsókat rúgja. Szedje a lábát minél gyorsabban, akár repülhet is, ha tud, de egy perc alatt itt teremjen, mert egyedül csak ő képes segíteni rajta!

– Sári nén izeni, azt mondjad – tette még hozzá óvatosságból.

*

Lidi nén nem volt olyan elvetemült lélek, hogy ne szaladott volna azonnal, ha valahová segítségül hívták. Pedig hideg volt odakint s veszélyesen csúszott az út. Lidi nén rövid, serény léptekkel ágaskodott az utcán, hegyes orrát elrejtette a kendő alatt, s mire a gonosz hideg csontjáig hathatott volna, máris beosont Máthé András házába.

Egyenesen a cserepeshez húzódott, s görbe, bogos ujjait széttárta a meleg vaslemez fölött. Füttöződött. Közben szúrósan ide-oda mozgó szembogarakkal méricskélt a beteg ágya körül üldögélőket. Azok meg nyomban lesütötték a szemüket, s köhécseltek, akár a gyermek, ha rossz fát tett a tűzre.

Hárman is fölugráltak, s székkal kínálták Lidi nént. Kivált a rossz lelkiismeretű Gergely fitogtatta nagy tiszteletét, mintha jóvá akarná tenni az öregasszony ellen elkövetett bűneit. Lidi nén előrebillent vállal szinte rábújt

felső testével a cserepesre. Nem ült le, észre sem vette a feléje lökdösött székeket s Gergely buzgó készségeskedését. Ahogy kissé megmelengette a kezét, útjára bocsátott egy sajnálkozó sóhajtást, mint aki most veszi észre a beteget.

– Ugyanbiza mit csináltak ezzel a drága emberrel?

Rövidlátó módjára, vaksin nézdelődött, s közben arcának minden ráncra megtelt szánakozással:

– Ó, mi lett belőle, te jó Isten! Hogy elcsúfult szegény!

Meglepetése nyomatékaul gyengén összecsatintotta a tenyerét, szemét révülten magasba fordította, és titokzatos jeleket írt kezével a levegőbe. A betegágyat körülállók nagy része állva nézte végig Lidi nén hókuszpokuszeit, de mintha attól féltek volna, hogy megvakulnak a különös jelek láttán, fejüket mélyen mellükre csüggesztették.

Gergely előbb köhintett, s csak később vett bátorságot a szóra:

– Az orvost hívtuk, amikor a baj megtörtént. Az orvos tanult ember, s azt képzeltük, hogy...

Lopva Kuri bára pillantott.

– S aztán né, milyen nagy bajt csinált nekünk a Szabó István bá fia! – folytatta. – De tán ez is elmúlik valahogy, megsegít az Isten. S akkor... Majd akkor! Mert tudom én mindennek az eredetét! Visszafizetek én!

Lidi nén sokat látott és hallott életében, nem is hederített Gergely fogadkozásaira. Bár ez a Szabó Mátyás megérdemelné, hogy amúgy istenigazában megleckéztesse valaki. Elszánt ellensége neki, hányszor hangoztatta, hogy ellátja a baját a vén boszorkánynak!

Miközben mindenki tágított az ágy mellől, az öregaszony közelebb tipeggett a beteghez. Görbe, bogos ujjakkal végigtapogatta az András bá fején fehérlő vastag kötést, amelyen itt-ott rikító vérfoltok ütöttek át. Aztán a pokrócot húzta mind lennebb és lennebb, nekibátorodó óvatossággal, s kitakarta a férfi mellét egész a hasáig. Amikor aztán fölfedezte, hogy András bát a mellén is fehér kötések abroncsozzák, elszörnyedve tántorodott hátra:

– Jézusom! Hát ehelyt vagyon a baj, né! De még milyen nagy baj! Ó, ó! – S olyan mozdulattal érintette meg a kötést, mintha félne, hogy megégeti az ujjá hegyét. – Ez csalogatta a baglyot az ablakra! Ez!

(A gyermek ugyanis, akit Gergely a vénasszonyért szalasztott, először a bagoly röpködését újságolta el.) Kuriné rejtelmesen odasúgta a háziasszonynak:

– Halljad csak, már a baglyot is tudja. Ha ugyan nem éppen ökeme hessentette ide az ablakra.

Sári nének minden hajaszála égnek meredezett. Ennyi titokzatos jel közepette a nagy sürgés-forgásban egészen megzavarodott.

– Ilyenek a doktorok – csóválgatta ráncos fejét a vén kuruzsló. – Mind csak tanulnak, járnak a nagy iskolákat, költik a töméntelen pénzt, de azt mégsem tudják, hogy az ember a bőrén keresztül is szívja a levegőt. Ha pedig ilyen szorosan bekötözik valakinek a mellét, akkor az hogyan jusson levegőhöz? Aj, aj, sze mindenki tudja, hogy ha valaki nem szuszoghat, hát megnyivad.

Egyesek némán pillantást váltottak.

– S épp a mellét! Így elfojtani! Nahát!

Még jó, hogy észrevette a doktor praktikáját. Máthéné könyörögve tördelte a kezét:

– De most már mit csináljunk, Lidi nén drága? Tanácsoljon valamit. Az Isten megfizeti, segítsen rajtunk!

A jámbor öreg csont nyugodtan tipegett.

– Segélek én, egyet se búsulj. Nem lesz ebből semmi baj. Majd készítek én neki olyan italt, hogy táncra perdül tőle, ha egy kortyintást hörpint belőle! Tüdőfű kell csak meg cintorja. Szárítva. Aztán még két darab tormagyökér. Ez az igazi jó orvosság a mellre, erősíti a tüdőt. Mert a tüdővel van baj, látom. Szegény András, hej, mivé leve!

Nézte a beteget, olyan merőn és hosszan, hogy már-már lyukat égetett a testén.

– A fejit pedig... A fejit... – töprengett, s egy-kettőre kiagyalta annak is a gyógyszerét: – A fejire szent Mihály napján szőtt keszkenőt kell borítani. Van ilyen a faluban, tudok én néhányat. Ha elhozná valaki Dávid Laciéktól. Olyan gyéren szőtt kendő az, hogy lélegzeni tud alatta a bőr...

Parancsnak vették minden szavát.

A betegágy körül folyton kavargott a levegő, mert újra és újra sürgés-forgás kezdődött, mindenki szeretett volna tenni valamit a beteg érdekében, segíteni a szerencsétlenül. Ide-oda szaladgáltak, egymásnak ütköztek, mert szűk volt a hely; lökdösték egymást, céltalanul gomolyogtak az ágy körül.

Az egyetlen, aki tudta, hogy mit csinál, Lidi nén volt: főni készítette a kotyvalékot, s kihalásztta mindig kéznél levő tarisznyájából a tüdőfüvet, a száradt virágú, hosszú szárú cintorját meg az erősen könnyeztető tormagyökeret.

Sári nén hamarosan kibökte, hogy mi égeti a talpát.

– De a kötésekkel mit csináljunk? – kérdezte. – Csoda, hogy már eddig meg nem nyivadt, szegény jó uram. Nézzétek, milyen szorosan áll a fején! Jól megkötözte a doktor! Azt képzelte, nem vesszük észre!

– A kötésekkel? – Itt mintha megakadt volna Lidi nén tudománya. Úgy tett, mintha kicsit töprenkedne. Aztán magabiztosan válaszolt: – Azok elállítják a lélegzetet. A doktorok azért pólyálják bé vele a beteget, hogy megfulladjon. Né csak, hogy telitűzdelte mindenféle tűvel! Honnan is volt neki ennyi brosstűje? Ki tudja azt mind levenni, te atyám!?

Körbehordozta a szemét, keresett valakit. Pillantása Gergelyen akadt meg, s szinte parancsolóan intett neki:

– Jöszte csak, Gergely fiam. Le kéne venni.

A főlhívástól Gergely megszeppent. Hátralépett, rejtekhelyet keresve Kuri bá széles háta mögött.

– A kötéseket? – dadogta.

A vénasszony bátorította:

– Azt! Le kell oldani ezeket a rongyokat. Még senki sem gyógyult meg tőlük. S te el tudnád nézni, ugyanbiza, hogy a nagybátyád belepusztuljon a doktor praktikájába? Hát neked nincsen szíved a bátyád iránt? Aj, aj...

Gergelynek csak a feje látszott a pipafüstöt eregető Kuri bá nagy teste mögöl; nem akaródzott mozdulni.

Erre aztán Lidi nén eltökélt mozdulattal maga esett neki a kötésnek, babrált vele, piszkálgatta a tüket. Megmetszurkálta a kezét, míg csak neki nem dühödött, s egy

durva, erőteljes rántással le nem tépte a beteg fejről a fehér gézt.

Máthé András egészen belekábulva az előbbi vérvesztésébe, mostanig nyugodtan feküdt, ernyedten, megbékélve a sorsával. Hanem ahogy Lidi nén rántott egyet a beragadt kötésen, összerándult, és felüvöltött. Testén tüskés villámként hasított át a fájdalom. A vérfagyasztó hangra még Kuri bá is odébb tolt a magát. Hevesen szívta a pipáját.

– Ó, lelkem! Jaj, lelkem! Már nem is fáj! Ugyi, hogy nem fáj? – sipítozott Lidi nén, maga is megszeppenve.

Sári nén pedig iszonyodva bedugta a fülét, hamarosan ki is somfordált a szobából, s vissza sem tért, míg Máthé András föl nem hörgölgette, erős buzdítások közepette, Lidi nén méregkeserű kotyvasztékát. A szerencsétlen magatehetetlen beteg mindenre kapható volt. Csak nézett maga körül, szinte esdekelve. A főzet ingerlően maró volt, még az első korty sem csúszott le András bá torkán, máris hevesen tiltakozott a belső része. Érezte, hogy nyilalló görcs mar a gyomrába, de nem ellenkezett, nem volt ereje hozzá, itta, hörgölgette az erős hánytatót. Nagy erőfeszítésébe került a művelet, minden kortyintásnál újra össze kellett szednie az erejét. Négyyszer is szünetet tartott, de azért itta kitartóan, engedelmesen, míg a csésze teljesen ki nem ürült.

Megnyugodott Lidi nén is a doktoria után. Kopottas fekete keszkenőjét elégedetten igazgatta, s a kikandikáló fehér hajszálakat bogos ujjával nyomkodta vissza.

– Na jól van – bólintott vigasztalólag. – Már jobban lesz biztos. Mert ez az ital a sírból is visszatéríti az embert. Sok nehéz beteggel akadt nekem dolgom, de ez az ital mindenkin segített. A szeme is hogy megélnékült – mutogatott a betegre. – Már mozgatni is tudja a kezit meg a lábát. Hanem a szemit nézzétek, az mutatja a legjobban: hol béhunyja, hol kinyissa. Így adja az életjelt magáról...

A pergamenszínű Máthé András az ital elfogyasztása után valóban egyre gyakrabban izgett-mozgott, fészkelődött, s mind sűrűbben nyikordult meg teste alatt a rozoga ágy. Tényleg úgy látszott, hogy az éjszaka óta tartó mély aléltásból éledni kezdett: sehogy se lelte a helyét

a párnák között. Az volt csak a kellemetlen (már azoknak, akik hallották), hogy minden moccnását apró nyögések meg kínosan fölszakadó rövid jajdulások követték.

Görcsök kavarogtak a gyomrában, rángatták a végtagjait.

A friss sebek nyilallottak; minden mozdulatra mintha tüzes hegyű vassal szurkálták volna a testét. Kapkodta magát, muszáj volt fészkelődnie.

Perceken át küszködött, de a kavargás a gyomrában mind elviselhetetlenebb lett. A legutóbbi görcs olyan erővel markolt a gyomorszájába, hogy izmai megfeszültek, s gyors mozdulattal felült az ágyban. Öklendezni kezdett menthetetlenül.

– VÉR...

Ismét fölpiroslott a szemek előtt az eleven vér!

Irtóztató volt nézni, ahogy átnedvesítette a pokrócot és befröcskölte az ágyneműt, néhol tenyérszíni vörös foltokban.

Máthé András, mint a tövénél elmetszett fa, erőlenül hullt vissza a párnára. Szája félig tátva maradt, hörgő nyögések bugyborékokat elé vergődő melléből, szeme fönnakadt, tagjai elernyedtek. Már-már a lélegzése is elakadt, feje oldalt konyult, s félkarja erőtlenül csüngött le az ágyból.

„Na, ennek kampec” – gondolta Kuri, de nem mondta ki.

Sári nén beszaladt, mindenkit félrelökdösve az útból, és sikoltozott:

– Jaj, mit műveltetek? Meghal! Most már vége neki! Segítség, segítség! Kihez folyamodjunk, jószágos Isten, kihez? Hamar, mert a végét járja!

Most lett igazán nagy és általános a rémület, a lázas sürgés-forgás. Tolongtak az ágy körül. Kuriné legelőbb az alélt fejet vette kezelésbe: fölemelte kókadtságából, s egyenesre igazította a párnán. De a tekintetét elfordította közben, hogy ne lássa a száj két szélén vékony csíkban alászivárgó vért. Ugyanakkor valaki az erőtlenül csüngő jéghideg kezét tette fel a pokrócra, mint egy darab fát.

Valóban olyan volt Máthé András, mint akitől örökre elköltözött az élet.

Az asszonyok pihent erővel zendítettek rá, mint holdvilágos éjszakában az ebek kórusa.

Semmi sem segíthetett már a haldokló Máthé Andrásón. Végérvényesnek látszott az elernyedése, testének roskatag elomlása.

Gergelynek elakadt a szava, mégis ő kapott észbe elsőnek, s bátortalanul, dadogva indítványozta:

– Ejjsze megint el kéne hívni azt a doktort. Milyen nyugodtan feküdt, míg nem vette kezelésbe ez az ördög-gel cimboráló vén szipirtyó! Jobban is lett volna estére. Látszott rajta. De ez a boszorkány – az úristenit! – s fogvicsorgatva túrt a hajába.